

5. John E. Eck та ін. Mapping Crime: Understanding Hot Spots. National Institute of Justice, серпень 2005. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19475683.2012.691900>

6. Taylor B. Crime Prevention and Community Safety. Vol. 16, No. 2, 2014, pp. 95–110; Weisburd D., Eck J. E. What can police do to reduce crime, disorder, and fear? Police Quarterly. 2004

7. Goldstein H. Problem-Oriented Policing. Нью-Йорк: McGraw-Hill, 1990; Braga A. A., Weisburd D. *Is problem-oriented policing effective in reducing crime and disorder?*. Journal of Experimental Criminology, 2010.

8. Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін. Реалізація філософії Intelligence-Led Policing в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія, Київ: «ВАІТЕ», 2024.

Копитько Вікторія Юрївна,
аспірант кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ

ФОРМИ МАСКУВАННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВИГЛЯДОМ ГУМАНІТАРНОЇ МІСІЇ

Формування гуманітарної системи в умовах воєнного конфлікту супроводжується одночасно зростанням довіри до всього, що маркується як «допомога», і зростанням складності її контролю. Правовий статус гуманітарного вантажу дедалі частіше використовується як інструмент легалізації дій, що мають ознаки економічного, службового або навіть воєнного правопорушення. В українському контексті така практика виникла внаслідок надзвичайного темпу надходжень, незгодженості між інституціями, обмеженого ресурсу на верифікацію отримувачів і фрагментарної цифровізації [1; 4].

З точки зору криміналістики маскування є частиною способу приховування в структурі елементів криміналістичної характеристики та розглядається як дії, що перешкоджають ідентифікації, фіксації чи розкриттю злочину. Йдеться не лише про приховування слідів, а й про створення уявлення про законну мету, зокрема через статус гуманітарної місії. У практиці сучасної війни

такі механізми адаптовані до швидких змін логістики, нормативної бази й формальної відповідності [5, с. 16].

Розмежування між помилками в обліку та умисним маскуванням в українській судовій і слідчій практиці все ще недостатньо визначене. Облікові відхилення можуть виникати через брак ресурсів, однак саме повторюваність, послідовність і зовнішня легітимність свідчать про наявність схеми. Саме тому необхідна чітка методика кваліфікації, яка б враховувала не лише формальні ознаки, а й сукупність обставин [4; 7].

Нормативно-правовий акт (Постанова КМУ № 953 від 05.09.2023) не містить вичерпного переліку ознак, за якими гуманітарну діяльність можна визнати фіктивною. Така відсутність дозволяє використовувати зовнішні ознаки для легалізації контрабанди, підробки, ухилення від податків і розвідки [6].

В українському кримінальному праві гуманітарний статус не має окремого захисту, що дозволяє кваліфікувати відповідні злочини за стандартними статтями – шахрайство (190), легалізація (209), службове підроблення (366), зловживання владою (364), порушення порядку міжнародних передач (201-2) [3]. Маскування, таким чином, стає складовою способу вчинення злочину.

На європейському рівні статус гуманітарного прикриття розглядається як *special concealment scheme* – особлива форма легітимізації злочину через використання довіри до волонтерства або благодійності. Для доведення умислу в таких справах необхідно залучення фахівців, зокрема логістів, митних експертів, облікових аналітиків [9].

У сфері економічної злочинності гуманітарна допомога часто використовується як механізм транзиту без декларування або як форма уникнення оподаткування. Продукція ввозиться без мита, але реалізується через підконтрольні комерційні структури. У справі №134/2897/23 (Хмельницький міськрайонний суд) зафіксовано продаж авто, ввезених як гуманітарних, через третіх осіб, оформлених на підставних представників [2].

Окремий ризик становить використання статусу гуманітарної організації для ведення діяльності, пов'язаної з нелегальними збройними формуваннями або збором розвідувальних даних. Згідно з повідомленнями СБУ, у 2022–2023 роках виявлено низку організацій, які під виглядом доставки

гуманітарки здійснювали передачу обладнання подвійного призначення або фіксацію переміщення підрозділів [7].

Згідно з положеннями міжнародного гуманітарного права, будь-яка діяльність, що видає себе за гуманітарну, але водночас порушує принцип нейтральності, є формою воєнного шахрайства. Відповідно до Женевських конвенцій, використання такого прикриття не лише дискредитує гуманітарну місію, а й може вважатися порушенням міжнародного зобов'язання держави [9].

У структурі злочинного маскування виділяється кілька стійких моделей. Організаційне маскування реалізується через створення фіктивних благодійних фондів. За даними звіту SOCTA, лише у 2022–2023 роках в Україні було зареєстровано понад 200 таких суб'єктів, що діяли без складів, працівників і прозорої звітності [88, с. 14]. Їхня діяльність обмежувалася оформленням документів, тоді як фактичне управління здійснювали сторонні особи.

Документальні форми передбачають підробку листів військових адміністрацій, актів прийому-передачі, сертифікатів, а також використання справжніх документів у схемах подвійного обігу. У справі про реалізацію транспортних засобів з гуманітарною історією суд зафіксував умисну фіктивність документального оформлення з метою комерційного зиску [3].

Логістичне маскування передбачає використання недокументованих проміжних складів, зміну маршруту, повторне пакування або перемаркування вантажу. За даними Ю. Мороза і В. Чаплинського, у таких схемах гуманітарна допомога не надходить до кінцевого споживача, натомість її частина реалізується або передається стороннім особам [4, с. 18].

У випадках, коли гуманітарні товари потрапляють у відкритий ринок, має місце торговельне маскування. Продукція, що формально призначалася для безоплатної допомоги, з'являється в аптеках або магазинах із переклеєними етикетками. За даними ЛПГА:ЗАКОН, протягом 2023 року зафіксовано понад 70 таких випадків [7].

Політичне маскування виявляється в кампаніях збору коштів, що мають ознаки політичної підтримки або комерційної діяльності під виглядом волонтерства. Воєнне маскування пов'язане з переміщенням осіб, техніки чи обладнання під прикриттям статусу евакуації або гуманітарної місії [5].

З огляду на наведені приклади, маскування набуває форми системного конструкту, в якому кожен елемент – від документа до складу – є частиною цілісної моделі. Успішне виявлення таких схем неможливе без інтеграції спеціальних знань, оскільки класичні методи слідства виявляються недостатніми в умовах легітимізованого оформлення.

Форми маскування, описані вище, не є випадковими чи фрагментарними. Вони свідчать про наявність цілеспрямованих, адаптованих до воєнного часу механізмів прикриття, які функціонують у правовому полі, але мають злочинну мету. Ефективне розслідування потребує міждисциплінарної участі, удосконалення цифрової верифікації та впровадження єдиних стандартів обліку й трасування гуманітарної логістики. У цьому контексті необхідність професійного аналізу, технологічної підтримки та правового унормування є умовою запобігання подальшій інституціоналізації таких схем.

Список використаних джерел

1. Волков С.В. Гуманітарна допомога в Україні: сучасні виклики. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 8. С. 332–334. URL: https://lsej.org.ua/8_2023/77.pdf.
2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (справа № 134/2897/23, Хмельницький міськрайонний суд, квітень 2023 р.).
3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Мороз В. С., Чаплинський Ю. А. Організована злочинність і кримінал у гуманітарній сфері в умовах війни : монографія / В. С. Мороз, Ю. А. Чаплинський. Дніпро : ДДУВС, 2023. 148 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10816/3/Монографія%20Мороз%2С%20Чаплинський%2004.04.23-1.pdf>.
5. Носевич Н. О. Облік та одержання благодійної гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану / Н. О. Носевич // Актуальні питання протидії злочинності в умовах воєнного стану : зб. матеріалів круглого столу (Кривий Ріг, 2022). Кривий Ріг : ДНДУВС, 2023. С. 5–9. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/05/zbirnyk_aktualni_pytannya_protydyi_zlochynnosti.pdf.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 05 вересня 2023 р. № 953 «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної

допомоги в умовах воєнного стану». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-propusku-ta-obliku-humanitarnoi-dopomohy-v-umovakh-voiennoho-stanu-i050923-953>.

7. Ризики для громадських та благодійних організацій під час здійснення транскордонних переказів // ЛІГА:ЗАКОН. 2023. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/227019_riziki-dlya-gromadskikh--blagodynikh-organzatsy-pd-chas-zdysnennya-transkordonnikh-perekazv-valyutnikh-tsnnostey-ta-groshovikh-koshtv.

8. SOCTA Україна 2022. Оцінка загроз організованих злочинності в Україні / МВС України, Європол. Київ, 2022. 38 с. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/8/5/3/8/2/socta.pdf>.

9. UNODC. Manual on anti-corruption in humanitarian aid operations. Vienna : United Nations Office on Drugs and Crime, 2021. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/standards-and-manuals.html>.

Лазарєва Яна Анатоліївна,
старший інспектор ВАР УКА ГУНП
в Дніпропетровській області

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

З огляду на швидкий поступ інновацій, зокрема у сфері штучного інтелекту (надалі – ШІ), на сцену вийшли нові інструменти, покликані посилити результативність розслідувань, прогнозувати злочинність і керувати ризиками. Відповідно, у царині кримінального аналізу скорочується частка ручного опрацювання даних, адже постійно зростає арсенал засобів, що дають аналітикам можливість оперативно обробляти великі масиви інформації, виявляти приховані взаємозв'язки між фігурантами кримінального світу, автоматично генерувати візуалізації кримінальних мереж та будувати прогнозні моделі на основі історичних даних.

Завдяки алгоритмам машинного навчання, інструменти ШІ можуть не лише розпізнавати закономірності у діях злочинців, а й завчасно виявляти потенційні небезпеки, запобігаючи вчиненню нових злочинів.

Насамперед, звертаючись до праць Бранова О.О., **штучний інтелект** – це інтелект, що має штучне походження та імітує